

Kitap İncelemesi/Book Review

ISSN (çevrimiçi): 2459-0185 ISSN (basılı): 2548-091X

Makale Geliş | Received: 04.08.2023

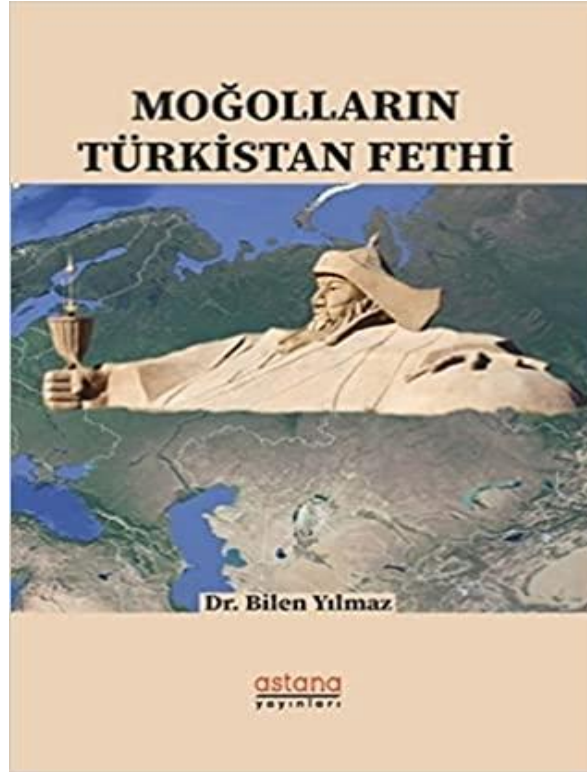
Makale Kabul | Accepted: 24.09.2023

Atıf | Cite as: Fatih Orta, “Moğolların Türkistan Fethi (Kitap Tanıtımı)”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(2), Aralık 2023, s. 234-236.

DOI No: <https://doi.org/10.56252/turktarars.1338007>

Bilen Yılmaz, *Moğolların Türkistan Fethi*, Astana Yayınları, Ankara, 2020, 292 s., ISBN: 9786257890212

Fatih ORTA*

Cengiz Han önderliğindeki Moğollar görece kısaca sayılabilecek bir zaman içerisinde muazzam ölçekte bir toprak ele geçirerek dünya tarihinde müstesna bir mevki elde etmişlerdir. Türkistan, Deşt-i Kıpçak, Kafkasya, Çin, İran, Doğu Avrupa toprakları Moğolların egemenliği altında tek çatı altında bir araya gelmiş ve *Pax Mongolica*'nın temelleri atılmıştır. Muazzam genişlikteki bu coğrafyada Moğollar önce birlik halindeyken bir müddet sonra, Cengiz Han'ın ölümünü takip eden yıllar içinde, muhtelif şubelere bölünmüşler ve bu şekilde mezkûr bölgeleri idare etmeye devam etmişlerdir.

* Doktora Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, fatihortaa@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1292-5249.

Dünya tarihinde büyük bir önemi haiz olan Moğollarla ilgili olarak yabancı literatürde ciddi bir yayın zenginliği vardır. Bu yayınlar içerisinde öne çıkan bazıları dilimize kazandırılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Türk tarihçiler de bu konuya çalışmaya ve Moğol tarihine ilişkin çalışmalarıyla okurun karşısına çıkmaya başlamıştır. Bunun arka planında Moğol tarihinin Türk tarihinin önemli bir parçası olarak görülmesi yatmaktadır. Son birkaç yılda Moğol tarihine ilişkin Türkçe yayınlarda ciddi bir artış olduğu göze çarpmaktadır. Bu, kısır bir döngüye giren tarihçiliğimiz adına sevindirici ve umut verici bir gelişmedir.

Bilen Yılmaz tarafından yazılan elimizdeki kitap, yazarın, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ne sunulan doktora tezinin gözden geçirilmiş halidir. Kitap, 2020 yılında Astana Yayınları tarafından 292 sayfa olarak okurların dikkatine sunulmuştur. *Moğolların Türkistan Fethi* başlığını taşıyan çalışma giriş, üç ana bölüm, sonuç ve kaynakça kısımlarından müteşekkildir.

Yazar *Giriş* kısmında çalışmasının konusu, kapsamı ve amacı ile birlikte başvurduğu temel kaynaklar hakkında bilgiler vermiştir. Yine bu kısımda çalışmasının teorik altyapısından bahseden yazar, Moğolların Türkistan'ı ele geçirmesini, Alman sosyolog Franz Oppenheimer'in *fütihat* teorisi çerçevesinden ele alarak çalışmasını temellendirmeye ve kavramsal çerçevesini çizmeye çalışmıştır. Yazar burada Oppenheimer'in tezinden bahsederek kendi çalışma konusuna ne derece uygun olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Yine *Giriş*'te ele alınan konulardan biri de Moğolların Türk ve İslam topraklarında gerçekleştirdikleri askerî faaliyetlerinin hangi kavramla karşılanacağı üzerinedir. Fütihat, istila, işgal gibi kavramlardan hangisinin Moğolların askerî faaliyetlerini, en azından Türkistan'dakileri açıklamakta kullanılmasına ilişkin yazarın görüşü *fütihat* kavramından yanadır. Burada Moğolların Türkistan'da egemen bir güç olmasında etkili olan anahtar kavramın istila, işgal vb. olumsuz anlamlar çağrıştıran kavramlar yerine fütihat kavramının kullanılmasının daha isabetli olacağı kanaatini taşımaktadır. Burada bu düşüncenin kabulünde Umumi Türk Tarihi'nin öncü ismi Zeki Velidi Togan'ın bariz bir etkisi görülmektedir.

Birinci bölüm, "*Büyük Moğol İmparatorluğu'nun Temelleri*" başlığını taşımaktadır. Burada Cengiz Han öncesi ve sonrasında Moğolların siyasi ve sosyal yapısının nasıl olduğuna ilişkin bilgiler verilmiştir. Bunun yanı sıra Cengiz Han'ın devletini kurma sürecinde gerçekleştirdiği faaliyetlerden de kısaca bahsedilmiştir. Bu bölüm içerisinde işlenen bir diğer konu da Moğol devletinin hangi unsurlar üzerine bina edildiğidir. Burada yazar, Moğol devletini oluşturan toplumun nasıl bir karaktere sahip olduğu, Moğollardaki dini ideolojik motivasyonu, Cengiz Han yasaları ve Moğol yayılması ile beraber karşımıza çıkan ticari ve kültürel etkileşim hakkında bilgiler vermiştir.

"*Türkistan Hakkında Bazı Tespitler ve Moğol Fütihatının Gerekçeleri*" başlığını taşıyan ikinci bölümde Moğollardan önce Türkistan'ın siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel vaziyetine ilişkin bilgiler verilmiştir. Daha sonra bölümün esas mevzusunu teşkil eden Moğol fütihatının gerekçelerinin üzerinde durulmuştur. Bu bölümün sonunda Moğolların Türkistan'ı nasıl ve hangi yolları takip ederek ele geçirdikleri üzerinde durulmuştur.

“*Türkistan’daki Moğol Fütuhâtının Sonuçları*” başlıklı üçüncü ve son bölüm, Moğolların Türkistan’ı ele geçirmelerinde etkili olan ordu disiplini, karizmatik liderlik, bozkır şartları ile bu fütuhâtın doğurduğu siyasi, sosyal, hukukî, askerî, iktisadî sonuçlara dair yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

Netice itibariyle tanıtımını yaptığımız bu kitap, Moğolların Türkistan’ı hangi şartlar altında ele geçirdiğini ve bu fütuhâtın hangi sonuçları doğurduğunu etraflıca ortaya koyma amacı taşımaktadır. Moğolların Türkistan’ı fethi siyasi ve askeri bir olay olmasına karşılık çeşitli alanlarda da sonuçları olmuştur. Burada Moğol fütuhâtının siyasi, askeri, toplumsal ve ekonomik alanlardaki sonuçlarının olduğunun gösterilmesi, Moğol yayılmasının tek düze bir olay olmadığını göstermektedir. Bununla beraber kaynakların kısıtlı olduğu bir konu ve zaman diliminin ele alınması ve konunun gayet iyi bir şekilde işlenmesi eseri kıymetli kılan özelliklerin başında gelmektedir. Diğer taraftan kitabın yazımında kullanılan dil ve üslup da oldukça yalın ve anlaşılırdır. Mezkûr kitabın bu yönleriyle Moğol tarihi araştırmaları için faydalı olabilecek bir nitelikte olabileceğini ifade edebiliriz.